

עיונים לשבת פרשת תצוה עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבריה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה

חושן ואפוד

הרב שאולי גרינפלד

רצועות, שנחגרות מאחורי גבו של הכהן הגדול, והן נקראות 'חשב האפוד'. לאפוד מחוברות שתי כתפות המונחות כל כתפי הכהן, ובכל אחת מהן ישנה אבן שהם. לכל אחת מהכתפות מחוברות ארבע טבעות: שתיים עליונות, להן מחוברים שני חבלים מזהב, ושתיים למטה, מעל החשב.

לאחר מכן, מתאר הרמב"ם כיצד מתחברים החושן והאפוד⁴:

"ואחר כך מכניס קצות העבותות של חושן בטבעות שלמעלה בכתפות האפוד, ומכניס שני פתילי התכלת שבשולי החושן בשתי הטבעות שלמעלה מחשב האפוד, ומורידין את השרשרות שבטבעות כתפות האפוד עד טבעות החושן העליונות כדי שידבקו זה בזה ולא יזח החושן מעל האפוד".

במכון המקדש, בביאורם 'שערי היכל' בסוף מסכת יומא⁵, הסבירו שהלכה זו ברמב"ם מתארת את אופן הכנת הבגדים, לפי שהכהן הגדול לבש אותם, ולא את אופן לבישת הבגדים. והיינו, שלאחר שהאומנים הכינו את האפוד ואת החושן, חיברו האומנים את החושן לאפוד באופן זה: את קצות חבלי הזהב שהיו מחוברים בחלקו העליון של החושן, הכניסו לטבעות העליונות של כתפי האפוד. את שני פתילי התכלת שבשתי הטבעות הנותרות של בחושן חיברו לשתי הטבעות האחוריות של כתפות האפוד, ואת שני חבלי הזהב של כתפות האפוד משכו כלפי מטה אל הטבעות העליונות של החושן, ובכך החושן נצמד לאפוד.

וכך מסכם הרמב"ם⁶:

"נמצא כשלוש האפוד עם החושן יהיה החושן על לבו בשוה, והאפוד מאחוריו, וחשב האפוד קשור על לבו

פרשתנו מאריכה בתיאורם של בגדי הכהונה. הכהן הגדול היה לבוש בשמונה בגדים, כאשר על לבו נמצאים האפוד והחושן, כפי שכתוב¹:

"וירכסו את החשן מטבעותיו אל טבעות האפוד בפתיל תכלת להיות על חשב האפוד, ולא יזח החשן מעל האפוד".

כדי להבין את הדברים, נעיין בדברי הרמב"ם בפרק ט מהלכות כלי המקדש. וכך מתאר הרמב"ם את המסגרת של החושן²:

"ועושה על ארבע זוויות של חושן ארבע טבעות זהב, ונותן בשתי הטבעות של מעלה שהחושן נתלה בהן שתי עבותות הזהב, והם הנקראים שרשרות, ונותן בשתי טבעות של מטה... שני פתילי תכלת".

החושן היה מרובע, ובו היו נתונות שנים עשרה אבנים יקרות, אבן אחת לכל שבט. בכל אחת מפינות החושן היתה טבעת זהב. בשתי הטבעות העליונות של החושן היו שני חבלים מזהב, ובשתי הטבעות שלמטה, היו שני פתילי תכלת.

בתיאור מבנה האפוד כותב הרמב"ם³:

"האפוד רוחבו כרוחב גבו של אדם מכתף לכתף, ואורכו מכנגד אצילי הידים מאחוריו עד הרגלים, ויש לו כמו שתי ידות יוצאות ממנו באריג לכאן ולכאן שחוגרין אותו בהם והם הנקראין חשב האפוד, ... עליו שתי כתיפות כדי שיהיו על כתפות הכהן... ועושה בכל כתף שתי טבעות אחת שלמעלה בראש הכתף ואחת שלמטה לכתף למעלה מן החשב, ונותן שתי עבותות זהב בשתי טבעות שלמעלה והם הנקראים שרשרות".

האפוד הוא כעין אפודה, אשר מצדיה יוצאים שתי

4 הלכה י.
5 מערכה קפ"א עמ' שצ"ז.
6 הלכה י"א.

1 שמות כ"ח, כ"ח.
2 הלכה ח.
3 הלכה ט.

תחת החושן, ושתי כתפות האפוד על שתי כתיפיו, ושתי עבותות זהב יורדות מעל כתיפו מכאן ושתי עבותות זהב מכאן, מכתפות האפוד עד טבעות החושן, ושני חוטי תכלת מרוכסין מתחת אצילי ידיו, משתי טבעות החושן התחתונות עד שתי טבעות כתפות האפוד התחתונות שהם למעלה מן החשב".

התורה הקפידה, שהחושן ישאר מחובר לאפוד, וכפי שהבאנו בתחילת דברינו, שנאמר: "ולא יזח החושן מעל האפוד". וכפי שכתב הרמב"ם בספר המצוות⁷:

"האזהרה מלפרק החושן מעל האפוד... אלא יהיה מחובר לו... שהמזח לוקה".

מה הטעם לכך שהחושן צריך להישמר צמוד לאפוד? במורה הנבוכים⁸ כלל הרמב"ם דין זה, ביחד עם ההלכות השייכות לארון הברית:

"והטעם שהארון נישא על הכתף לא על העגלות, הרי אופן הרוממות בכך ברור. ואין משנים את תארו ואפילו בהוצאת הבדים מן הטבעות. וכן אין לקלקל תבנית האפוד והחושן ואפילו בהזחת אחד מהן מעל השני".

פירוק החושן מהאפוד, יש בו משום קלקול צורת הבגדים, ובכך פגיעה ברוממות שיש ליחס לעבודת ה' אליה הם נועדים. ומטעם זה ממשיך הרמב"ם וכותב:

"ושיהיו מעשה כל הבגדים מחוכמים באריג ללא גזירה וקריעה, כדי שלא תפסד צורת האריג".

אם יהיו הבגדים עשויים מחלקי בדים התפורים אחד לשני, הרי שחלקי הבגד עלולים להתנתק, ובכך צורתו תיפסד.

על דרך זו, כתב גם בעל ספר החינוך⁹:

"משרשי המצוה, שרצה השם לטובתינו לזכותינו בהגדלת אותו הבית הקדוש, ולהיות כל אשר בו מכוון וקבוע על מכונו, בין ענין כליו שיהיו בתכלית השלמות בין ענין כלי המשרתים כגון מלבושים אלה שהם מלובשים בהן בשעת העבודה, שהכל יהיה נכון ושלם בתכלית השלמות, לא יחסר שום נוי בכל הדברים, ובאמת כי מנוי העניין הוא שלא יהיה החושן נע ונד על לוח לבו אלא יעמוד שם קבוע כמין חומר".

הצמדת החושן לאפוד, היא חלק מהסדר והיופי שבבגדי הכהונה.

הגאון הרב רצון ערוסי, בספרו התורה והליכות עמנו¹⁰, ביאר שישנו עניין רעיוני בחיבור שבין החושן והאפוד:

"האפוד והחושן צריכים להיות תמיד צמודים, כי האפוד מסמל את קדושת המעשה והחושן את קדושת המחשבה".

כאמור, לאפוד ישנם שתי כתפות, המונחות על מקום מוצא הידיים, בהן משתמש האדם לעבודתו ומלאכתו, ובכך מסמל האפוד את הרצון והצורך לקדש את מעשינו. החושן נמצא על הלב, ובכך מבטא את השמירה על קדושת המחשבה. ההצמדה בין האפוד והחושן מבטא את החובה שלא להפריד בין המחשבה למעשים, אלא לשמור על הקדושה של שניהם.

ובאופן דומה, כבר ביאר בספר דגל מחנה אפרים¹¹:

"החושן היה על לבו, ואפד הוא מספר [בגימטריה] פה, וזהו 'ולא יזח החושן' היינו הלב 'מעל האפד' היינו מעל הפה, שיהיה פיו ולבו שוים ולא יהיה חלוק לבו מפיו".

החושן כנ"ל נמצא על הלב, ומסמל את דעותיו ומחשבותיו של האדם. האפד הוא בגימטריה פה, ומסמל את האופן שבו האדם מגלה החוצה את אשר על לבו. איסור ההפרדה בין החושן לבין הלב מלמד אותנו שהפה והלב יהיו שווים. ועל כן עלינו לקדש את לבנו, כדי שלפינו יהיה באמת את מה לגלות כלפי חוץ.

10 עמ' קצ"ג.
11 לפרשת תצוה, על הפסוק 'ולא יזח'.

7 לא תעשה פ"ז. עמ' רי"ב במהדורת הגאון מהר"י קאפח.
8 ג, מ"ה. עמ' שפ"א במהדורת הגאון מהר"י קאפח.
9 מצוה ק.